

دستورالعمل برگزاری کارگاه آموزشی «مقابله با خشونت علیه زنان»

۱. هدف برگزاری کارگاه

اهداف کارگاه «مقابله با خشونت علیه زنان» که به طور خاص برای زنان و دختران جوان طراحی شده است، عبارتند از:

- آشنایی با تعریف خشونت و انواع آن
- آشنایی با خاستگاه کلیشه های رایج و چگونگی بازتولید آنها
- آشنایی با دلایل تداوم خشونت
- آشنایی با راهکارهای فردی و بلندمدت اجتماعی برای مقابله با خشونت

۲. مراحل و برنامه کارگاه

جدول مراحل و برنامه زمانبندی اجرای کارگاه

عنوان قسمت‌ها	مراحل کار	نوع و موضوع فعالیت	مدت زمان	تجهیزات مورد نیاز
مقدمات آغاز کارگاه	معرفی مخاطبان	بخشکن معرفی دو به دو	۱۰	-
	معرفی تسهیلگران و کلیاتی درباره کارگاه	سخنرانی	۵	-
	قوانین کارگاه و توقعات مخاطبان	بارش افکار	۵	فیلیپ چارت-ماژیک
تعریف و انواع خشونت	فعالیت و بحث	خوانش گروهی سناریوها	۲۰	متن سناریو
	ارائه داده ها	تعریف خشونت و انواع و سطوح آن	۱۰	فیلیپ چارت-ماژیک-استند
	تعمیق و تحلیل	پرسش و پاسخ	۵	-
کلیشه ها	فعالیت و بحث	جملات درست و غلط	۱۵	فیلیپ چارت-ماژیک
	ارائه داده ها	خاستگاه کلیشه ها و بازتولید کلیشه ها	۱۰	فیلیپ چارت-ماژیک-استند
	تعمیق و تحلیل	پرسش و پاسخ	۵	-
استراحت و پذیرایی				
دلایل تداوم خشونت	فعالیت و بحث	خوانش گروهی سناریوها و پاسخ به سوالات	۲۵	متن سناریو
	ارائه داده ها	دلایل تداوم خشونت و فنر خشونت	۱۵	فیلیپ چارت-ماژیک-استند
	تعمیق و تحلیل	پرسش و پاسخ	۵	-
استراتژی و راهبرد	فعالیت و بحث	بارش افکار	۱۵	فیلیپ چارت-ماژیک
	ارائه داده ها	راهکارهای فردی و فوری و بلند مدت اجتماعی مقابله با خشونت	۱۵	فیلیپ چارت-ماژیک-استند
	تعمیق و تحلیل	پرسش و پاسخ	۵	-

۳. مقدمات آغاز کارگاه

- معرفی مخاطبان بصورت دو به دو : شرکت کنندگان دو به دو باهم به صحبت می پردازند و در مورد یکدیگر سوالاتی نظیر: نام طرف مقابل، فعالیت خاص وی و مهمترین چیزی که کنجکاو است در مورد او بداند را می پرسد. در نهایت هر شخص باید هم گروهی خود را به بقیه معرفی کند.
 - معرفی تسهیلگران و ارائه کلیاتی درباره کارگاه: ذکر این نکته که کارگاه مورد نظر زمانی در حدود ۳ ساعت خواهد داشت و دارای ۴ بخش است، سپس زمانبندی هر قسمت طبق جدول زمان بندی ارائه شود، و در نهایت توضیح اینکه هر تسهیلگر چه بخشی را ارائه خواهد داد.
- تعریف خشونت و انواع آن

- کلیشه های رایج
- دلایل تداوم خشونت
- استراتژی و راهبرد

- انتظارات و قوانین کارگاه: از مخاطبین خواسته می شود که برای کارگاه خودشان قوانین مد نظرشان را وضع کنند، تسهیلگر از آنها لیست تهیه میکند و لیست را تا آخر کارگاه در معرض دید قرار میدهد. همچنین، می توان انتظارات پاسخگویان از کارگاه را نیز به صورت فهرستی تهیه کرد.

۴. تعریف خشونت و شناخت انواع و سطوح آن :

- هدف: مشخص ساختن تعریف خشونت و شناخت انواع آن
- زمان: ۳۵ دقیقه
- ابزار و تجهیزات مورد نیاز: فلیپ چارت - ماژیک - استند داده ها
- مراحل اجرا:
- فعالیت (بارش افکار) و طرح سوالات و محورهای بحث: متن سناریو شماره ۱ را به یک نفر داوطلب از میان شرکت کنندگان میدهیم تا برای همه با صدای بلند بخواند، سپس از شرکت کنندگان میخواهیم که انواع مختلف خشونتی را که در متن دیده اند ذکر کنند و تسهیلگر از آنها لیستی تهیه میکند. سوال بعدی از شرکت کنندگان این است که خشونت های جاری در متن در چه مکانهایی اتفاق افتاده اند و در نهایت از آنها میپرسیم که به نظرشان چرا این خشونت ها رخ داده اند.
- ارائه مطلب: در این قسمت به تعریف خشونت پرداخته می شود و با توجه به فعالیت گروهی که قبلا صورت گرفته و شرکت کنندگان، انواع خشونت داخل متن سناریو را بیان کرده اند؛ به ذکر انواع خشونت می پردازیم و در نهایت سطوح مختلف خشونت را با توجه به مکانهایی که در آنها خشونت رخ میدهد ذکر میکنیم.

تعریف خشونت: ماده یک اعلامیه حذف خشونت علیه زنان: «خشونت علیه زنان به معنی هر عمل خشونت آمیز بر اساس جنس است که به آسیب یا رنجاندن جسمی، جنسی یا روانی زنان منجر شود. یا احتمال می رود که منجر شود از جمله تهدیدات یا اعمال مشابه، اجبار یا محروم کردن مستبدانه زنان از آزادی که در منظر عموم یا در خلوت زندگی خصوصی انجام شود.

انواع و سطوح خشونت:

اجتماعی		میان فردی		فردی		ماتریس انواع و سطوح خشونت	
سیاسی - قانونی	اقتصادی	فرهنگی	محلی	خانوادگی و خویشاوندی	دیگرآزاری		خودآزاری
							جسمی
							جنسی
							روانی
							بی توجهی و غفلت

○ پرسش و پاسخ و جمع بندی: ذکر این مسئله که خشونت انوعی دارد و تنها محدود به خشونت فیزیکی نیست. خشونت در بسیاری از موارد روانی است و اثر قابل مشاهده‌ایی از خود به جا نمی‌گذارد و در نتیجه پنهان است.

۵. خاستگاه کلیشه ها و باز تولید کلیشه ها :

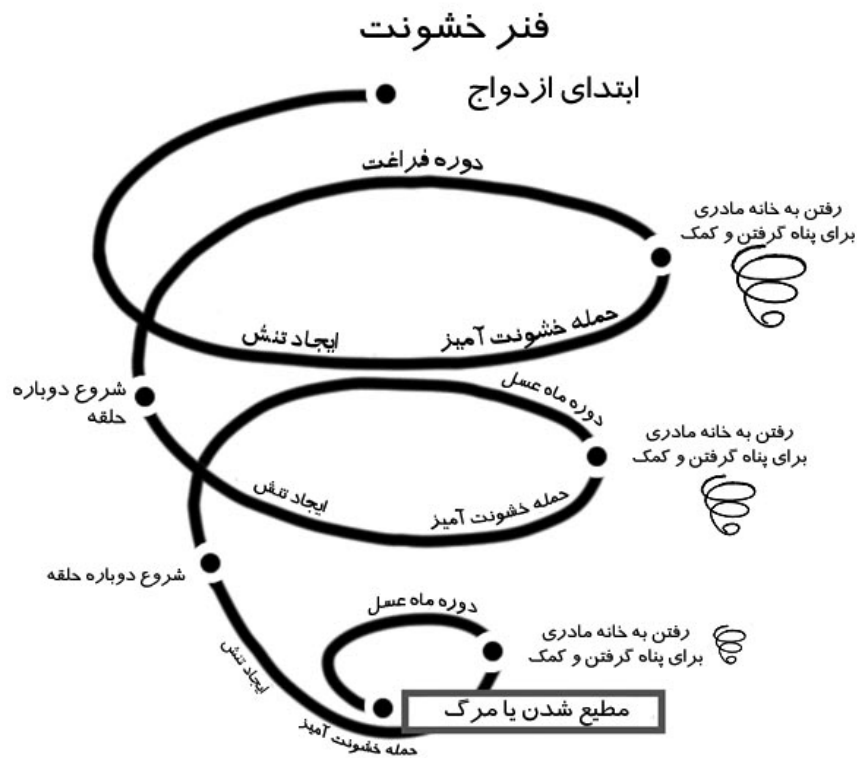
- هدف: شناخت کلیشه های رایج
 - زمان: ۳۰ دقیقه
 - ابزار و تجهیزات مورد نیاز: فلیپ چارت - ماژیک - استند داده ها
 - مراحل اجرا:
- فعالیت: کارتهایی حاوی جملات مختلف را به شرکت کنندگان میدهم و از آنها میخواهیم که هر کارت را ذیل عنوان درست یا غلط بچسبانند. جملاتی از قبیل:

- ✓ خانه مکان امن دنیای مدرن است.
- ✓ زنانی که مورد خشونت قرار می گیرند از قشر تحصیل کرده نبوده و مهارت های شغلی ناچیزی دارند.
- ✓ فاعلین ضرب و شتم، افرادی ناموفق هستند و از امکانات لازم در مواجهه با مشکلات بی بهره هستند.
- ✓ اکثر رفتارهای خشونت آمیز بر اثر حملات موقت آنی و جنون آمیز، دست می دهد.
- ✓ فرد ضارب معمولا آگاهانه اقدام به خشونت می کند، این یک روش دائمی است که فرد خشن برای اعمال کنترل از حربه «ایجاد ترس» استفاده می کند.
- ✓ اعتقادات مذهبی مانع از اعمال خشونت می شود.
- ✓ به دنیا آوردن فرزند باعث از بین رفتن رفتار خشونت آمیز همسر می شود.
- ✓ کودکان، زندگی با یکی از والدین خود را به زندگی در یک خانه خشن ترجیح می دهند.
- ✓ اگر فرد ضارب واقعا متاسف است و قول می دهد که تغییر کند، آزار و اذیت ها قطع خواهد شد.
- ✓ فرد ضارب می تواند زمانی که شاد و آرام است، بسیار با محبت و دلسوز باشد و همسر و کودکان خود را غرق محبت کند.
- ✓ قربانی همیشه می تواند از رابطه خشونت آمیز خارج شود و خود را نجات دهد.

- طرح سوالات و محورهای بحث: پس از اینکه شرکت کنندگان جملات را بر روی وایت برد (فلیپ چارت) چسباندند، تک جملات را خوانده و نظر بقیه افراد را می‌پرسیم. که به چه دلیل این جملات درست یا غلط بوده‌اند.
- ارائه مطلب: ابتدا در باره «کلیشه» توضیح داده می‌شود و به این موضوع اشاره می‌شود که کلیشه‌ها باورهای تعمیم‌یافته‌ایی هستند که در بسیاری از موارد غلط و غیر قابل تعمیم هستند.
- پرسش و پاسخ و جمع بندی: در انتها برای جمع‌بندی بحث از شرکت کنندگان می‌خواهیم که درباره راهکارهای رهایی از تسلط کلیشه‌ها در جامعه بحث کنند.

۶. دلایل تداوم خشونت:

- هدف: شناخت دلایل تداوم خشونت و فنر خشونت
- زمان: ۴۵ دقیقه
- ابزار و تجهیزات مورد نیاز: فلیپ چارت - ماژیک - استند داده ها
- مراحل اجرا:
 - فعالیت (خوانش سناریو) و طرح سوالات و محورهای بحث: شرکت کنندگان به گروههای چند نفره تقسیم میشوند و سناریو شماره ۲ را به آنها داده و از گروه میخواهیم که به سوالات ذیل آن پاسخ دهند. سپس نماینده ای از هر گروه سوالات و پاسخ گروه خود را با جمع در میان می‌گذارد.
 - ارائه مطلب: در این قسمت به ذکر علل تداوم خشونت می‌پردازیم و با معرفی «فنر خشونت» و ذکر مثالهایی از این قبیل سعی می‌شود شرکت کنندگان نیز به بیان تجربیات خود بپردازند.

- پرسش و پاسخ و جمع بندی: با توضیح فنر خشونت به ذکر پیامدهای تحمل خشونت پرداخته می‌شود و با طرح این سوال که برای برون‌رفت از موقعیت خشونت‌آمیز چه کار باید کرد به مرحله بعدی می‌رویم.

۷. استراتژی و راهبرد:

- هدف: شناخت راهکارهای فردی و اجتماعی مقابله با خشونت
- زمان: ۳۵ دقیقه
- ابزار و تجهیزات مورد نیاز: فلیپ چارت - ماژیک - استند داده ها
- مراحل اجرا:
 - فعالیت: از شرکت کنندگان در کارگاه خواسته می‌شود که با توجه به مورد سناریو به دو سوال پاسخ دهند:

- اگر جای مورد سناریو بودند، برای خارج شدن از چرخه خشونت چه می کردند؟
 - اگر جای جامعه بزرگتر بودند، برای کم کردن خشونت چه می کردند؟
- ارائه مطلب: در این قسمت به ارائه راهکارهای فردی و فوری و بلند مدت اجتماعی مقابله با خشونت پرداخته می‌شود. و توجه به این موضوع که بسیاری از قوانین مولد خشونت هستند.

راهکارهای فردی و فوری مقابله با خشونت

- ✓ در هندوستان اگر زنی از شوهرش کتک بخورد، باقی زنان به در آن خانه رفته و برای اعتراض بست می‌نشینند.
- ✓ در مرحله اول باید به آن زن بفهمانیم که تو هم انسانی و علتی ندارد کتک بخورد و در مرحله بعد موقعیتی فراهم کنیم تا از او حمایت کنیم.
- ✓ باید فرد را از خطراتی که ممکن است در پیش رو داشته باشد آگاه کنیم.
- ✓ با خانواده فرد خشونت دیده صحبت شود تا کمتر به دخترشان بگویند که باید بسوزی و بسازی در مقابل دیدن خشونت سکوت نکنیم.

راهکارهای بلند مدت اجتماعی

- ✓ برای آن که بتوان با پدیده ای هم چون خشونت خانگی مقابله کرد از سویی باید قوانین و ساختارهای تبعیض آمیز که آفریننده و بازتولیدکننده خشونت هستند تغییر داد.

- پرسش و پاسخ و جمع بندی: در این قسمت برای جمع‌بندی بحث، از شرکت‌کنندگان می‌خواهیم که به اجرایی بودن راهکارها توجه کنند و با توجه به موقعیتی که در آن هستند بگویند که چگونه می‌توانند از خشونت پرهیز کنند و یا به مقابله با آن بپردازند.

✓ قسمت اول سناریو

سپیده در یکی از شهرستانهای ایران زندگی می کرد. او دو برادر دارد. در خانه، اغلب تصمیم گیری ها بر عهده پدر سپیده بود. پدر سپیده در مورد رفت و آمد سپیده خیلی سختگیر بود. و گاه او را به دلیل دیر آمدن به باد کتک می گرفت. سپیده توانست در کنکور سراسری قبول شود و به دانشگاه برود و رشته نساجی بخواند. او در سال دوم دانشگاه با رضا، یکی از پسران دانشگاه دوست شد. پس از مدتی، حراست دانشگاه متوجه این مسئله شد و به سپیده فشار وارد کرد. آنها با خانواده سپیده تماس گرفتند و آنها را از این مسئله آگاه کردند. پدر سپیده، پس از فهمیدن این ماجرا به سپیده فشار آورد تا ازدواج کند. آنها پس از مدت کوتاهی با هم ازدواج کردند. اما سپیده در شرط ازدواج خود قید کرد که اجازه ادامه تحصیل و اشتغال داشته باشد.

سپیده و رضا اوایل ازدواجشان، در شهر تحصیلی شان اتاقی اجاره کردند و زندگی مشترکشان را در همانجا آغاز کردند. پس از اتمام دوره دانشگاه، آنها به تهران آمدند و در نزدیکی خانه پدری رضا، خانه ای را با کمک پدر رضا اجاره کردند. آنها یک خانواده سنتی و مذهبی با جمعیت زیاد بودند که پسرها و عروس هایشان در نزدیکی آنها زندگی می کردند. رضا در یکی از مغازه های پدرش مشغول به کار شد. سپیده اما بیشتر به دنبال کار مطابق تحصیل خود بود. پس از چند ماه توانست کاری پیدا کند. از همان اوایل که سپیده به سر کار رفت، پدر و مادر رضا به او فشار وارد می کردند که نباید بگذارد زنش سر کار رود و عیب است که خرج خانه را سپیده دهد. رضا اوایل از سپیده حمایت می کرد ولی کم کم رفتار خود او نیز تغییر کرد. او مدام بر سر اینکه سپیده نمی تواند هم زمان هم کار بیرون را انجام دهد و هم به کارهای خانه برسد غر می زد. به غذا ایراد می گرفت. به کیفی خانه و غیره. البته سپیده هم در مقابل بهانه جویی های رضا سکوت نمی کرد. به او تذکر می داد که آنها تحصیل کرده هستند و از او انتظار چنین رفتاری را ندارد. گاه او هم در مقابل پرخاشگری می کرد. سپیده مجبور بود به تمام کارهای خانه برسد، طوری که موجب بهانه جویی رضا نشود. رضا در خانه هیچ کمکی نمی کرد و حتا لباس هایش را نیز خودش نمی شست. سپیده، بر خلاف میل درونی اش مجبور بود هر زمان که رضا دلش می خواست رابطه جنسی داشته باشد. سپیده پس از چند ماه، باردار شد. زمانی که رئیسش این موضوع را فهمید رفتارش با او فرق کرد و به دنبال بهانه ای بود تا از او ایراد بگیرد. زمانی که باید قرار داد کار را برای سال جدید می بست با او دیگر قرارداد نبستند. سپیده دوباره دنبال کار گشت ولی مسئولان کارگزینی او را به علت بارداری رد می کردند. کم کم رضا هم او را از کارهایی منصرف کرد و به او توصیه کرد که فعلا چون حقوق او برای خرج خانه کافیست می تواند سر کار نرود و در خانه بماند و استراحت کند و پس از اتمام دوره بارداری به سر کار برود.

رضا به تدریج روابط سپیده با دوستانش را قطع کرد. او کم کم رابطه سپیده با خانواده اش را نیز کم کرد. هر بار که سپیده میخواست به شمال برود او می گفت برای بارداری اش خطرناک است. روابط آنها رو به وخامت می گذاشت. گاه میان آنها مشاجره های لفظی بدی صورت می گرفت. بعد از مدتی، رضا در هنگام مشاجره ها عصبانی می شد و دست روی سپیده بلند می کرد. اما بعد پشیمان می شد و از سپیده عذرخواهی می کرد. سپیده فکر می کرد که شاید به دنیا آمدن بچه بتواند در زندگی آنها تاثیر بگذارد و زندگی آنها را آرام کند. اما این موضوع هم تاثیری نتوانست بگذارد و اوضاع را بدتر هم کرد. رضا از سر و صدای بچه زود عصبانی میشد و می گفت که احتیاج به استراحت دارد. سپیده از ترس آنکه بچه آسیبی ببیند سعی می کرد که در مشاجره ها کوتاه بیاید و رضا را به مرز عصبانیت نکشاند. حالا دیگر سپیده با دوستانش قطع رابطه کرده بود و بیشتر وقت را در خانه می ماند و مشغول خانه داری و نگهداری از بچه بود. گاهی بعد از دعوا، رضا مدتی را با سپیده قهر می کرد و به او خرجی نمی داد. گاهی زمانی که علیرضا مریض بود هم رضا به او کمک نمی کرد و مجبور بود خودش او را به دکتر ببرد. پس از گذشت یک سال از به دنیا آمدن علیرضا، سپیده دوباره به دنبال کار گشت. رضا تهدید کرد که پول مهد کودک علیرضا را نمی دهد و خود سپیده باید از پس آن برآید. او پس از مدتی توانست کاری غیر مرتبط با تحصیلاتش و با حقوق کم به دست آورد اما کفاف خرج خود و مهد علیرضا را می داد. حالا دیگر بهانه جویی های رضا بیشتر شده بود. سپیده صبح ها علیرضا را به مهد می گذاشت. به سر کار می رفت. خسته از سر کار بر می گشت و علیرضا را به خانه می آورد. او باید به تنهایی از پس کارهای خانه و نگهداری از علیرضا بر می آمد و سر کار هم می رفت. با این حال محیط کار توانست او را تا حدودی از افسردگی در بیاورد و احساس زنده بودن داشته باشد.

با گذشت ۴ سال از به دنیا آمدن علیرضا، سپیده احساس می کرد که نمی تواند در خانه ای که زندگی می کند هیچ تصمیمی بگیرد. او می دید که اغلب تصمیم گیری های خانه بر عهده رضا است. کم کم سعی کرد تا ارتباط با دوستانش را از سر بگیرد و دوستان جدیدی نیز در محل کارش پیدا کرد. رضا به او فشار می آورد و می گفت تو سرکش شده ای و هر کار دلت بخواهد می کنی. اما سپیده نمی خواست که به زندگی قبلی اش برگردد. مشاجره های آنها به جایی رسید که رضا به پیش خانواده خودش رفت و سپیده و علیرضا را تنها رها کرد و درخواست طلاق داد. اما باز هم سپیده کوتاه نیامد. سرانجام رضا از او جدا شد. در هنگام طلاق سپیده درخواست کرد تا اجرت المثل تعیین شده را بگیرد اما از مهریه گذشت و در عوض حضانت بچه را درخواست کرد. قاضی به او و رضا گفت که حتا اگر الان توافق کنند که مهریه را سپیده نگیرد و به جای آن حضانت پسر را بر عهده داشته باشد باز هم هر وقت که رضا دلش بخواهد می تواند بچه را به پیش خود باز گرداند. رضا اما گفت که بچه را نمی خواهد و ترجیح می دهد دست مادرش باشد. سپیده به سختی توانست خانه ای اجاره کند و از علیرضا مراقبت کند. برای سپیده اوایل خیلی سخت بود که بتواند همه مخارج علیرضا را با حقوق کمی که داشت بپردازد. او نزدیکی خانه خاله اش خانه گرفت تا بتواند برای مدتی علیرضا را مهد کودک نگذارد و خاله اش از او مراقبت کند. پس از دو سال از گذشت طلاق، رضا زن گرفت و یک روز آمد و علیرضا را از خانه خاله سپیده برد. سپیده تا مدتها پیگیری نتوانست علیرضا را ببیند. پس از گذشت چند ماه، سرانجام شکایت کرد. قاضی دادگاه همان قاضی قبلی بود. او به سپیده گفت که حق دارد که هفته ای یک بار علیرضا را به مدت دوازده ساعت ببیند. سپیده شوکه شده بود. او گفت که شکایت از جانب او بوده و حالا قاضی دارد او را تنبیه می کند؟ با این وجود هر بار همان دوازده ساعت را هم رضا نمی گذاشت سپیده و علیرضا همدیگر را ببینند. چندین بار دیگر سپیده شکایت کرد و در حضور ماموران مجبور شد علیرضا را ببیند. کم کم نگران شد که علیرضا از این نحوه دیدار صدمه ببیند به همین دلیل ترجیح داد که کمتر او را ببیند و هر وقت که رضا تمایل داشت به دیدن او رود.

- چرا رضا، روابط سپیده را با دوستان و خانواده اش قطع کرد؟
- به نظر شما کنترل روابط و زندگی سپیده توسط رضا چه تاثیری می تواند در زندگی سپیده داشته باشد؟
- آیا به دنیا آمدن بچه توانست زندگی آنها را آرام کند؟ چرا؟
- اظهار پشیمانی رضا بعد از کتک زدن سپیده را چگونه ارزیابی می کنید؟
- سپیده علیرغم درآمد کم و داشتن بچه به کارش ادامه داد، آیا این رویه در میان زنان ایرانی شایع است؟
- چه قوانین و رویه های قضایی باعث تداوم خشونت بر سپیده است؟
- رفتار کزدار و مریض رضا در ارتباط با حضانت علیرضا چگونه خشونت علیه سپیده را تداوم می بخشد؟